

PROLEĆNI DELIRIJ ILI LIRIKA MARKA RISTIĆA

„Naizgled, rekao sam već, između poetskih otkrovenja i društva nema mostova. A tu su ustvari: i pesnik je društven i reči su to pa ono što on njima kazuje mora biti da jeste neznan još iskustvo svih i nesvesna potreba svih.”

O. DAVICO

„Oprostite mi moje neznanje, Oprostite mi što više ne poznajem staru igru stihova...”

G. APOLLINAIRE

Osećanje unutrašnje dobrote i njena prozračna egzistencija one su elementarne, neodložne funkcije lirike Marka Ristića koja je inspirisana principom nereda i eksperimenta za račun nove harmonije u kojoj je tako solidarno, trajući se duž svekolike lirске reke, krive Drine i mutne Marice našeg jezika, žudeo, trčao i lomio se Rastko Petrović, hajduk i očajnik tradicije i istovremeno najdivniji prosjak unutrašnje otadžbine! Ta žuljeva ruka, taj most podignut od samih nerava pre no što je shvaćen i pojedinačno valoriziran zvuk Eolove harfe, u prkos elementima diva zaglunog i sopsvenim damarima, bio je i te kako odlučan za legitimaciju ne samo Marka Ristića, već i Milana Dedinca i Dušana Matića, čiji je mladički nanos u nadrealističkom sistemu obraćanja upravo izlazio iz goleme prirodnosti Rastkovih „Otkrovenja”.

Mnogi je pesnik, juče i danas, pokušao da krene tim putevima i prema tim damarima; mnogi je hteo da se ogrne tom nesanicom boksera, ktača i mornara, a da opet, grabeći lukavo privilegije valerijskih tišina, ostane akademski srodnik. Ali, ono što je sudbina čovekova, ono što je intenzivna budnost koja ne zamire u inače sinkopiranoj sintaksi već se sa njom i u njoj ponovo radja, — to je napre ušlo u domen Marka Ristića koji je lirikom tako često „zapovedao” da je njegova nota, upornošću nadrealističke pustolovine, ubrzo došla kao vrhovni eho neurotično industrijske poezije nesrećnog Rastka Petrovića. Dabome, nije lako glačati prsten pre no što su izglacane i u vitrine jednog uzvišenog bola postavljene granate, pa ipak ništa bliže ne može da bude „Otkrovenjima” no Marka Ristića, u nadrealističkom, sublimnom smislu izvajana povelja „Od sreće i od sna”, njegova prva i njegova neprevaziđena knjiga lirike. Ima kod Ristića preterivanja i umivenosti, svečanosti i utančanosti gotovo paradoksalnih; ima otmenosti i individualnosti, a ponegde i onih varnica koje smo i sa oduševljenjem i sa rezervom naučili da nadjemo u Rilke. Došao je trenutak kada je čoveka trebalo anatomski razgraditi, ali je odmah zatim, na sva vrata, na sve koordinatne senzibiliteta navalo duh lirizma, vodopad nesаницe i snohvatice koje su izvan buržoaskog kompromisa htele da vrate spontani život, neublažujući spontanost revolta u više pravaca.

Marko Ristić se svemu rugao žilavim, ekrazitnim sredstvima inteligencije i dijalektike. Uz to njegova mladost je bila od onih koje navajljuju na duh i čija se pažnja ne može odvratiti. Pa ipak on se nije rugao lirici, a još manje dominaciji slučajja koji je bio uvek upunomocen da saradjuje u njegovom poetskom i umetničkom činu. I princip slobodne inspiracije i princip slučajnosti doveli su ovu liriku do dragocennih rezultata. Automatski tekst nije bio zaverenički prisutan, naprotiv, on je samo

ublaženo pulsiran i priveden razumevanju, svečanosti nežnosti, a ne bukvalnog smisla i pragmatične osmišljenosti. Da restituisje detinjstvo u celini, to on, koji isključivi književnik fanatik nikada nije bio, nije pokušavao da učini kao što nije hteo da svoje lirске povelje dovede do intelektualiziranog stava, stava nadmoćne misaone ličnosti koja hoće da se spase mučnine trpajući je u lirске, nespokojne stihove. I kada je kozer, Marko Ristić nije razuzdani verbalist niti je, mada svestan revolucione narne nadrealističke prednosti, išao do negativne samoće, do skepticizma i zloupotrebljene klasifikacije u sebi samom, kako je to, pišući iz veće slabosti dvadeset godina kasnije, učinio jedan drugi književnik intelektualac, Miodrag Pavlović. Marko Ristić je počeo svoju liriku sa ogromnim poverenjem u moralni i socijalni smisao lirike uopšte, ali nije sebe ni video ni predvideo kao izrazitog, papski promovisanog socijalnog ili moralističkog pesnika.

Moralistički pisac, to on nikada nije bio. Pa ipak, i u hipnoziranosti i u avanturi nadrealizma, autor navestilačke knjige „Od sreće i od sna” ostaje pesnik visoke moralnosti i kvalitativne lične bitke za nove, za slobodnije, za komponovanije ljudske vrednosti.

Možda je Marko Ristić ponekad išao u krajnost trudeći se da opravda fluktuaciju, ili, sa druge strane, odviše koketujući sa proizvodnjom „slučajja”, no sve to predstavlja teškoće jednog razvoja i rizik jednog prestupa za kojim su tako poneseno pipali futuristi, nadrealisti i Rastko Petrović da bi industrijsku epohu doživljavali kroz hiljade vanrednih signala. To što im neprestano asciramo golemu pačeničku figuru autora „Otkrovenja” manje je slučaj nego ikada, jer na marginama, na plažama Markove lirike spajaju se neusiljeno dve estetike i dva dela jedne etike. Na svim verzama naše moderne lirike, koja ima šansu da bude dovedena do žutog lisja Brankovog, a da ne izgubi svoju čaroliju aktualnosti, lebdi ta melanholična, divlja ličnost koja podseća čas na starca Miliju, čas na Branka u Temišvaru, a čas na Rilke. Rastko Petrović doduše nije bio dovoljan samom sebi, ali je to dovoljan čitavoj modernoj poeziji i otuda nije banalno sve ono što o njegovoj tragediji, o njegovom ročištu, o njegovom neredu, o njegovoj sudbini i bedljivo dokumentarno i nadavse melanholično govori Marko Ristić u svom eseju „Tri mrtva pesnika”.

Iako nije posegao za takvim, barbarskim, slovenskim, industrijskim ambicijama ovog starijeg inkooperecentnog brata, i ako nije ostvario dela prvog reda, iako nije ostao ni tragičnim ni prigodnim pesnikom, ukraťko: iako nije iz inspirisane proizvodljivosti uleteo u neinspirisane antologije, Marko Ristić je izvaoštio elemente čudne lirike i snop infracrvenih zrakova u kojima ljubav, život i smrt dobijaju patetične obrise. Nisu naslage, već su strujanja ogromna u njegovoj lirici, a osobito u pesmama, u iskrama i fragmentima „Saputnici”, „Trajanje”, „Da prestane bljesak”, „Seva” (u kojem su ciklusu druga i treća pesma karakteristične procesom sazrevanja i stepenom supstitucije), „San trajanja”, „Pobeda ljubavi”, „Govor”, „Premaljeće” i „Što je moglo biti”.

A šta tek da kažemo, u koji izbor da uključimo, na koji vrh da iznesemo ono zaveštanje čiste lirike, onu esencijalnu, vaz-

dušnu arhitekturu koja se zove „Uspavanka kao porediti” i koja, i kada pristaje na poredjenje, neće da ide dalje od čarinih minuta Laze Kostića ili Apollinaire-a kome su bile dovoljne dve reči pa da podigne kule i gradove, Ajfelov Toranj i most na vodi širokog dve milje! Nekoliko mladih pesnika, vodeći nedavno spontanu anketu o deset najboljih pesama naših, umetničkih, sa grimasom lepo vaspitane dece, zastalo je, zadržalo od replike jednog od njih da se Markova „Uspavanka” mora ubrojati među prve. Utisak je bio ravan otkriću čitave jedne knjige a ne samo jedne jedine pesme koju je pesnik, igrajući nadrealističku igru rastegljivih i za „vodjenje ljubavi” sposobnih imenica, privreda i glagola, komponovao u sotonu 5. jula 1927. godine. Ova uspavanka i ova igra nisu imale pretenzija da budu ni emocionalni krik, kakav su već nekoliko bile pesme Milana Dedinca, niti da budu zarazna melanholija koju je već u akademski džeparac računao Miloš Crnjanski. Besumnje, Marko Ristić se nije takmičio sa priznatim ili budućim liricima, nego je tretirao reči po nekom nepredvidljivoj zakonu a u jednom radnom, mediteranskom dekoru, čija je čistota pomogla ne samo emociju nego i smisao ovog izrazitog intelektualca i analitičara.

Jednostavno, nadrealistička igra je uspjela i primer poetske čistote je ostao da traje izvan igre koja ga je proizvela i iznad pravila. Carobno veće je učinjeno realističkom goznom pojmovima a realističke imenice su obukle iracionalnu svilu, kao pepeljuge. Na hartiji se odjedared zaljuljalo veliko more, dostojno fantazije što je ležala pesniku od detinjstva. Baudelaire je estetičkim dekretom hvalio one pesnike koji beleže ono što su odučili, što su strogo naučili; eto, u slučaju ove „Uspavanka kao porediti” — pesnika koji je spremio jednu ali je izvršio drugu odluku. Da bude završen, da bude kompaktan, da bude razabratla i logično osećanja, da bude sva od vlastitog mesa — to pesnik nije odučio! Pa, ipak, harmonija je postignuta, kocke su precizno poredjane, veliko snovidjenje se identifikovalo sa fantazijom, sa halucinacijom i najzad, sa gestikularnim poetskim saznanjem. Nadrealizam je kumovao, ali je delo napisao pesnik. Uzbudljivo „Uspavanka”, što donosi boje i svežinu koje su samo u prividnoj kontradikciji sa sudbom čoveka i sa velikim problemima, protosredačno je, kao na filmskoj traci amatera, protekla preko svakidašnjice, i „preko našeg očajanja”, nelogično šaputava, mangupski utančana, kalamburna i srećom, odbijajući da dresira san za buduće pesme.

Trebalo bi, doduše, odgovoriti na seriju pitanja koja postavlja i koja, sama sobom ponegde još više komplikuje i u glomazne ruke svaštara, baca moderna lirika, da bi se precizno, spokojno odgovorilo i na pitanje gde je mesto, gde rakurs, gde poetska familija Marka Ristića. Pa ipak, ako je cena prividne poetske bezrazložnosti izve visoko plaćena u bezrazložnom, frontalnom zaboravu jednog otkrića i jednog rezultata, onda je to svakako učinjeno u domenu ovih stihova i ovog pesnika. Nadrealistički delirijum, kao nesigurni mir i kao izdašni nemir koji se pripisuje jednom revolucionarnom bujanju duha, odavno je završen, to danas znaju i najprosečniji studenti. Medjutim, nije završen i neće biti završen onaj proces i onaj list

procesa koji, i kada se služi čudnim spojevima, montažom, igrom ekstraemocionalnom čistotom, sanovitom utakmicom, detinjstvom i satelitskim utiscima mladosti, — otvara zeleno svetlo za prelaz većih radosti, širih detinjstava. Otuda je emocionalna budnost, makar u jednom munjevitom rezultatu, isto toliko velika pustolovina koliko i čitava jedna intelektualna prethodnica kao što je nadrealizam, beogradski, bio za literaturu i ne samo za nju. Otuda je i pregršt pesama Marka Ristića isto toliko kvalitet, cena jedne poezije i cena neisplativog pristupa u isti mah, jer makoliko negativni u svom patetičnom odricanju, nadrealistički klanovski zakoni ipak nisu ostali ravnodušni za tu individualnu igru stvaranja, za tu mnogovekovnu, izdašnu želju da se i pored koherentne kritike svojih lirskih zavrzlama i zanovetanja, prodjanje bitnija pesnička aktivnost. Više ni zablude, ni otpori ne mogu da nas nagrade pitanjem: ima li se ili nema posla sa pesnikom? U slučaju Marka Ristića odgovori mogu da budu i manje načelni i manje polemični iz prostog razloga što se ni njegove pesme ni njegove sveščice ne nalaze u neonskoj prašini knjižarskih izloga i što su kao takve sklonjene od svoje usiljene, svakodnevnog pobeđe. Progres domaće lirike nikada nije bio romantički blistav, ni srećan. Ni progres lirskog saznanja ili iskustva ne može se pohvaliti svojim atletskim pristupom bez obzira na umnožene radove kritičara i komentatora. Ima zato nešto čudesno nedovršeno a nehotice progresivno u lirici Marka Ristića, u planu i nemiru njegovih saopštavanja, u njegovoj „shvaćenoj veličanstvenosti svakodnevnog života”.

Istoriju da ne pozivamo u pomoć, niti njenim punomoćem da se služimo. Građanska poezija sa rutinerskom snagom koja je umela da razdrma pletivo već pleteno i koja nije bila u stanju da izdrži, niti da formira celu egzistenciju, borila se grčevito između romantizma i serije falsifikata, ali na jedan statičan način, na način statično konstruktivan. Sposobna da pristupi centru novoga života, centru poezije „na ekstremnim, na krajnjim obroncima jedne misli, i misli uopšte”. Grčevita u održavanju obrazine, u simboličkoj pozi koja je neurotično bežala od realizacije punijih, strasnijih sloboda, ona, ta građanska lirika, na granici ratova, na brdima leševa, na potresnim istorijskim punktovima, ostala je, sa posmrtnim poćastima, bez grčevite lepote koju je tako orfejski i bokserski u isti mah priželjkivao Breton. Dabome da je uloga, da je leva orbita u koju je i lirika i misao Marka Ristića ulazila i sa principima slobode, drukčije kazane i grčevito bretonovski zahtevane, i sa nihilističkim ukusom početka, imala jedan unutrašnji, pa prema tome lokalni ali nikako familijarni, advokatski kolorit i da je, ponesena i ponosita, odbijala da diskutuje istorijske istoriografske uslove, spoljašnje uslove poezije uopšte. Marka Ristića lirika sva je u traganju, u slobodi traganja jedne jedine reči koja travejana ili rasevata na sažima celu egzistenciju i koja, nezavisno od nadrealističke epolette učvršćuje čoveka u krajevstvo slobode.

Otvorite te stihove, čitajte ih malo nemarno, naopako ako hoćete, pa čete osetiti koliko je ona naslonjena na život, i koliko je nezavisna od linearnih realizacija života. Markovo more je prostranije, čistije, elokventnije

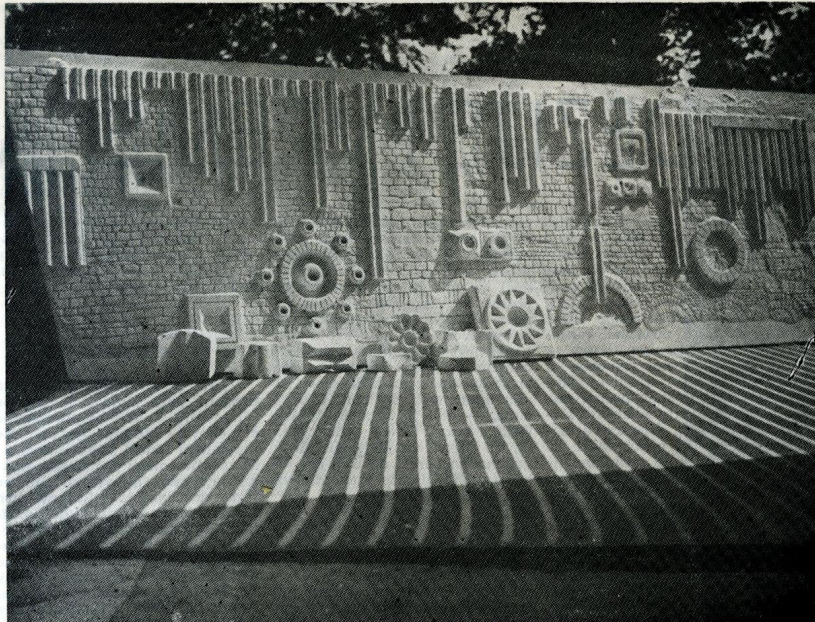
od svih koje su izdašno pevali, mislili a najčešće preslikavali naši poeti. Sudbina mora, sudbina bića u trenutku pronadjenne bretonovske tačke u duhu sa koje „saopštljivo i nesaoptljivo prestaju da budu pojmljeni protivurečno”. A da bi doista bila konkretna, neodložna, obuzeta konkretna, ova lirika, koja je imala glas neranjive tice i metalni eho gramofona, jurila je u nevažne važnosti čovekove, prividno neprecizna u umetničkoj opremi a ubedljivo precizna u ljubavi, u individualnom romantizmu pred kojim je pustolovina nadrealizma samo grimasa segrta. Nikada jedan intelektualac nije bio toliko ličičar i nikada nije toliko bio obavešten o moralnoj i socijalnoj drami čovekovoju Valéry je pevao o moru želeći da usavrši jednu spiritalnu sliku, a pesnik „Uspavanka kao porediti” hoće da usavrši senzibilitete, da ih saopšti veličinom i varkom mora, da preko bezimenih granica ipak pronadje jednu meru, makar jednu senku koja je banalnost na jeziku romansijera ali je podvig liričara.

Uzalud bismo iz ovih formulacija milom ili silom čupali formule! Na vetrovima sna, kao po ritmu narodne počašnice koja podupire tolike svetove i sazvežđa naše lirike svih rodova i geneza, reći su dobile pravo na novo, prošireno značenje i na humanitarnu notu, koja, nimalo deklarativno, povezuje i prilježe iz samih odgledanja, iz samih pesama i komentara. Žedj za snom, za abstrakom sna kao mobilnim poetskim stanjem, lirika Marka Ristića će razvijati u stvarnim časovima inspiracije i tako se, i nehotice, uključiti u jerećiku nevinost naše lirike, onaj talas iznenajdućih pesničkih pramenova koji idu od „Pibarčeta sna” do neprečičljivih stihova Milana Dedinca i elementarnih prolećnih napeva najmladjih, Bože Timotijevića, Miće Danojlića, Božidara Suijice

San prema tome ostaje pesnička aktivnost pre svega, nezavisno čak i od toga što je nadrealizam u njemu video zaštitu od svake pravilnosti, od mrlja, fleka i pukotina života ili (u uslovima otudjenog, kavernoznog, i fizički i duhovno, čoveka razapetog preko srove političke mape sveta) razabratog i konkretnog univerzuma.

Kritičari nadrealizma najradije su zaobilazili i klonili se da govore o kapitalnoj funkciji sna i snovidjenja, snohvatice i snovnih senzacija uopšte. Medjutim, Markova poetska teorija i čitav proces metafizicizacije sna ne samo da je produbljivao iskustva Branka Radićevića, Laze Kostića i Disa, niti je tako obesno komentarisao povorke i „pletivo” sna, nego je pošao dalje i od samog Freuda (Frojda), od monopola dešifrovanja ka monopolu metafizicizacije. Otuda se i poetsko delo, već imenovano i rastavljeno na tanka vlakna i već duboko opravdano u sve-moćnim psiholozskim žarištima mladosti, delo što se, inače nekategorisano i neizmenljivo, plemenito i sebično, dramatično, i spokojno, mlečno-vizuelno kao Lamorisov film i tamno, teško, zločesto kao svaka reć što je konstruisana na slučajju, delo kao iznimna uspavanka i kao svakodnevnog nepozalacna stvarnost, — ponovo potvrđuje u golotinji imenica, u podtekstnoj magijskoj zajednici sa snom kao vremenskom situacijom i nadrealističkim rajem. A činjenica je da je san i pre i posle nadrealističkog klasicizma ostao magnetska snaga, unutrašnja pesnička fabrika i da su najbolje poeme i stihovi rezultat nerazlučne ekstaze u danima i noćima.

San nije ni uskok ni hajduk dnevne, logične serije događaja, nego situacija psiholozske slobode koja se identifikuje sa nepoverenjem u svu pravilnost događaja. Nije li baš zato karakterističan onaj polemički, u neposustalo markovskoj kondiciji ispisani odlomak dnevnika iz 1957-

bogdan bogdanović

projekt spomen groblja, sr. mitrovića

me, u zagrebačkoj „Literaturi“: „Nikada dakle nismo sigurni da ne sanjamo, pa možda ja samo sanjam da pišem ovaj dnevnik, ili vi koji ga čitate samo sanjate da ga čitate, ili ja sanjam da vi sanjate da čitate, ili... Ko će se prvi probuditi, ili ko prvi sanjati da se probudio? Neka se javi prvi koji zaspi.“

Markove poeme, te luksuzne „svojine“ koje se opiru podjednako dogmatičnom kriterijumu, naknadnoj afirmaciji, pa čak i nadrealističkom parastosu danas, — nemaju prizvuk melanholije ni bezrazložnog prosvetnog ka-lendarara, iako, u svojoj osloba-djajućoj koncepciji nikada nisu izbegavale i jedno i drugo, a ta-kodje i sve složene, bujične i eksplozivne utiske jedne one-sveščujuće, stravične društvene situacije što će se revolucionar-nije pevati i očitovati kroz sko-rjevski medijalne i voluntaristič-ke stihove Oskara Daviča. Koš-mari koji su klali narode i koji su kidali kapilare našeg uniže-nog, uništavanog čoveka, radja-li su i radili patetičnu poetsku svest i dodali joj jednu notu emocionalno prostranog bunta i pokreta. Nažalost, ni autor „Us-pavanke“ kao ni mnogi drugi, nezavisno od literarnih uvere-nja i snopovitih akcija koje su ta uverenja izmirivale, činile kvalitetnim u pravcu zajedničke društvene borbe, — nije uspeo da i u ovim i ovovremenskim sti-hovima ostane na crti svojih mladičkih i najmladjih senzibi-liteta. Jednostavno, pesnik je već bio izišao iz svoje čarne, kreativne noći, iz atmosfere no-ći i samoće, iz serije psihičkih podviga, tim pre što se oboga-tio sredstvima i putevima saznanja. Spremnost za nove po-etske pustolovine nije više nala-zila tanane ekvivalente, ali je zato ostala ona visoka moralna preokupacija poezijom koja je umela da sačuva veličnu spo-ljašnjeg sveta i dragocenosti unutrašnjih snaga. Prizvuk burleske i oštre nadrealističke po-mame i revolta koji se pretlače u ton osvete i pune diverzije u „Turpitudi“, još će odjekivati po pesmama Marka Ristića pisanim posle 1930. godine, ali onaj sup-tilni lirski eksterijer koji uokviru-je i preporadja inače banalne imenice: more, jagnje, žalo, oti-ći će u nepovrat, bolje reći sklo-niće se trijumfalno tiho iza „Us-pavanke“, „Seve“, „Premaleća“ i desetak pesama opevanih u jednom progresivnom lirizmu, u jednom nemiru i nemaru, čeka-jući takodje tiho svoju obnovu, svoju šansu na način prustovske „Madlene“, ili prustovske „ner-cije“.

Malo je reći da su Markove pesme intimna sinkopa indu-strijske epohe, „komad svile na olupinama ladje“, razumna izo-lacija u nerazumnom diskordu što se raspada na mala čuda i elemente stražilovske humoristi-ke, kao što je nepotrebno, u golfskoj struji evolucije kap po kap hvatati ono što bi sebično i kli-šetirano za sve poodmakle avan-gardiste trebalo da bude delo utvrđeno kao artistski krajpu-taš. Isturen, avangardan, akti-van u razgradjivanju i razradji-vanju elemenata građanske po-ezije, intenzivno hitajući za do-kaznim vrednostima višeg i real-nijeg moralnog smisla njenog, bez mere raščlanjen u kiptećim sen-zacijama dana i godina, na ša-hovskoj ploči autentičnih poet-skih poteza, pa makar se uvek ne video rezultatski kantar tih kretanja, gibanja, poteza i ža-rišta, ovaj će pesnik i bez daha, klasično shvaćenog ili ameri-kanski senzacionalnog, doći do cnog lazinskog ideala i nadrea-lističkog zanosa, što se ukazuje ne samo kao eksperimentalna nego i kao elementarna služba rečima javnim i snovnim. Mla-dalačka inteligencija žudela je iskustvo i svoje poetske funkci-je, koje su istovremeno bile i funkcije najšire shvaćenog ne-mira što opet nije značilo de-mobilizaciju ni u jednom ni u drugom pravcu. Iracionalno ne-žan u lirici, uspavan i budan, naučan i poetičan, pesnik će razviti i jednu racionalnu ag-resiju kao otkrovenje i apel u samom toku razgradjivanja i ne-gacije.

I u sopstvenom labirintu, u sopstvenom romansiraju voka-cija, što su se velikom lakoćom presipale tekstovima i knjigama, u dobrovoljnom totalitarnom ro-mantizmu prvorazrednog sanjar-skog dokumenta, „Bez mere“, gde sve reči znače pre svega svo-ju antiljupkost i antiočiglednost, i hipnotičko naslućivanje u ok-viru predmeta, ovaj dirigent bez palice i hora, pružio je podršku baš onom prevashodnom ele-mentu mladosti što se i elegič-no i pastoralno manifestuje kao sama priroda, kao sama proleć-na senzacija. Eluard (Elijar), čije intenzivne nežnosti nalažu da ga stalno imamo na umu dok čitamo, dok sričemo poeme i ko-laže Marka Ristića, rekao je, u-bedljivije nego ijedan racionalni proizvodjač pesama: *Pesnici ni-su samo oni koji su inspirisani, već i oni koji inspirišu druge.* Takvo dejstvo, nimalo usiljeno i glomazno, gotovo nevidljivo, imaju i one pregršti Markovih pesama iz 1928. godine, i dalje iz 1932, 1934. godine kada se prozračnoj lirici pridružuje uvod

sposoban da komponuje i čuva naraslo osećanje i čudesno opi-ranje „ prosečnom mentalitetu“.

Marko Ristić nije izabrao po-eziju kao što je Paul Valéry izabrao mornarsko groblje: da bi se slomio i da bi razmišlja-njem uvećao svoju samoću, svo-je egzaktno kraljevstvo samoće! Bilo mu je potrebno da gradi jedno plavetnilo, da štiti jednu ljubav, da žudi jednu otadžbinu čovečanstva, da doziva severne zore, da proklamuje prolećni delirijum. Zato su i njegove sla-be poetske niti, njegovi „besmi-sleni razgovori sa dimom“, ostali svedočanstvima programske i patetične lirike iako nisu stigli da se krunišu zlatima vrhovnih stražilovskih poema.

Najzad, ako rezultati nisu o-stali na stolu pesnika, zar ćemo ih potcenjivati samo zato što su, duhovno telefonirani, i bežično poklonjeni, doprili do nas u is-tom času kada i toliki oblici mo-dernog života što posle čorsoka-ka reči vitalno odvođe u ulicu zvuka, a posle unutrašnjeg hao-sa, pozivaju napolje, u kontinui-tet, proleća i leta:

Još danas govori kao more, o
[moje sanjivo jagnje

Govori kao govori, govori, kao
[danas, o moje danas

Bela te mesečina prati na tome
[žalu smireno

Kao jagnje žal, kao jagnje
[mesečina, kao jagnje spavaš
Spavaj

Za duh ove poezije karakteris-tična je intelektualna askeza i isključivo pravo na san koji raspoređuje reči i koji se reči-ma služi kao violinist gđudalom. Blistavo, a ipak sa puno oscila-cija u rezultatima i vrednosti-ma. A što se tiče odnosa i po-voljnih susreta mladičkog ži-vota koji je ovu poeziju tako u-tančano proizveo i onoga što bi pesnika danas beležilo melanholijom ili zahvalnošću, najbolje je da pozajmimo reči L. Arago-na: „Došao sam u ono doba ka-da se čeka proleće sumnjajući uvek sve više da će se ponovo videti. Ukoliko se zalazi u život, proticanje vremena menja pri-rodu, sve se zbiva kao da on beži brže i teško je čoveku da ponovo nadje onaj nanos dana koji predstavlja mladost, onu čudesnu usporenost života.“

Miloslav MIRKOVIĆ

VENO TAUFER

ID = 61920719

taoci

Danima traže tamničari
traže Kristofori Kolumbi
prolaze pored nas nepoverljivi
a mi smo skrili Eldorado
u svoje osmehe
Danima traže tamničari

Danima idemo
noćima idemo
duž hiljaduputa i hiljaduputa hiljadu
zidova
u svakom druga zemlja
u svakom druga reka
u svakom drugo more
pod slamačjom potok i pašnjak
i hitra krda jelena
na hiljadama tavanica rođenja
i sahrane oblaka i svilena ljubav
planete

u ponoć dodje na rešetke
zaljubljena žena
levu dojku od peska kroz desnu rešetku
desnu dojku od vetra kroz levu rešetku
kroz donju rešetku trbuh od bele vatre
bezbroj osmeha izmišljamo
potapamo duge karavane reči
bokove nam pritisakuju
znojava bedra leta

Jutro prebrojava naše ujede
na gvozdenim rešetkama
Zatim odlazimo
prema kocima
Na njih sunce mirnim prstima
piše brojeve

A mi smo skrili
hiljaduputa i hiljaduputa hiljadu
Eldorada
u svoje osmehe
prostreljene oči gledaju u sebe
i zasipa ih
zemlja

ID = 61922055

u stravi

Bila je duga noć
tro sam blještave ljuske mraka
Sviće
granje magle mi raste sa čela
i oči se otvaraju velike kao hladni talasi
za zubima se lepi opori ukus sna

Jedrim prema sparni horizonta
i sve više osećam kuda
sve više znam kuda
— grizao sam blještava zrnca sna —
hladno jutro je

ta obala
ta senka visoka na obali
ta visoka prelomljena senka

Objedrio sam lomne stene
tu mora da je pristanište
sa belim kamenjem
sa visokom travom
sa zelenim ribicama na dnu

Zar sam već bio tu
— ta senka ta opora zrnca —
nije li već visio neko
sav crn u vrhu te vlažne raktje

Kud dolazim posle jutra
kome sam pevao sunčanu himnu
Vraćam se iz jutra u jutro
Doći će opet noć
i njena hladna gvozderna dvojnica usamljenosti

Toj steni toj senci
prelomljenoj u crnoj raktli
preko sivog jutarnjeg neba
moraću da dam samo još ime

Moram reći reč
reč koju sam doneo sa sobom
teški tovar
zatajen a ipak prisutan
čitavim putem čitavu noć
u svim zrcima gorčine
prisutan u telu žene kraj mene
Imenovati moram
taj kraj početka
izreći reč
u stravi

i izvršiti obred
sahraniti nagon
noći

zatim ću moći da kažem
stravi si
dao ime

Sa slovenačkog prevell
Gojko JANJUŠEVIĆ i Dejan POZNAOVIĆ